

טיוטת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס'...) (דרכי ענישה-הוראת שעה),
התשע"ו-2016, הסמכת ועדת השרים לענייני חקיקה

הצעה להחלטה

מ ח ל י ט י ם :

- א. לאשר עקרונית את טיוטת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס'...) (דרכי ענישה-הוראת שעה), התשע"ו-2016, המצ"ב.
- ב. להסמיך את ועדת השרים לענייני חקיקה לאשר, על דעת הממשלה, את נוסחה הסופי של הצעת החוק שתוגש לכנסת.
- ג. בהתאם לסעיף 81(ג) בתקנון הכנסת, לבקש מוועדת הכנסת לעשות שימוש בסמכותה להקדים את הדיון בהצעת החוק.

דברי הסבר

רקע כללי

בעת האחרונה, אנו עדים לביצוע עבירות קשות על ידי קטינים שחצו את גיל האחריות הפלילית. המצב החוקי, כפי שיפורט להלן, אינו מספק מענה מתאים למצב זה. על כן, נדרשים תיקוני חקיקה שיותאמו למצבים הללו.

סעיף 25 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: "חוק הנוער") קובע דרכי ענישה ייחודיות לקטינים. הסעיף קובע שניתן לצוות על החזקתו של קטין במעון נעול במקום להטיל עליו מאסר (סעיף קטן (א)), וכי אדם שהיה קטין בעת ביצוע העבירה, לא יוטל עליו עונש מוות ואין חובה להטיל עליו מאסר עולם, מאסר חובה או עונש מינימום (סעיף קטן (ב)). עוד קובע סעיף 25 לחוק הנוער כי בקביעת עונשו של הקטין, יתחשב בית המשפט, בין השאר, בגילו בשעת ביצוע העבירה (סעיף קטן (ג)) וכי לא יוטל מאסר על קטין שבשעת גזירת דינו טרם מלאו לו ארבע עשרה שנה (סעיף קטן (ד)).

בכל הנוגע להחזקתו של אדם במעון או במעון נעול, קובע סעיף 34 לחוק הנוער כי על אף ההוראות האמורות בעניין סדרי דין וענישה, לא יוחזק אדם במעון או במעון נעול ולא יהיה חייב לשהות במעון יומי לאחר שמלאו לו עשרים שנה.

מהאמור עולה כי ההוראה לפיה לא ניתן להטיל מאסר על קטין שטרם מלאו לו 14 שנים בשעת גזירת דינו, מגינה על הקטין מפני נזקי המאסר ובה בעת משפיעה על העונש המירבי אותו ניתן להטיל על הקטין. כלומר, לא ניתן יהיה להטיל על הקטין עונש של החזקה במעון לתקופה העולה על התקופה שנותרה עד שלקטין ימלאו 20 שנה.

אם כן, הוראת החוק אינה אוסרת רק על שליחתו של הקטין למאסר בטרם ימלאו לקטין ארבע עשרה שנה, אלא קובעת כי העונש אשר יוטל על הקטין לא יוכל לכלול כלל רכיב של מאסר, אם במועד גזר הדין לא מלאו לקטין ארבע עשרה שנים.

בעבירות ההמתה החמורות, קיימים לעיתים שיקולים המצדיקים שליחתו של הקטין למאסר. כך במיוחד כאשר הפער בין הענישה שניתן להטיל על קטין שטרם מלאו לו ארבע עשרה שנים בעת גזר הדין ובין קטין שאך מלאו לו ארבע שנים במועד זה הוא משמעותי.

על כן, המצב החוקי כפי שהוצג אינו מספק מענה למצבים בהם נעברה עבירה חמורה על ידי קטין מתחת לגיל ארבע עשרה ולכן, מוצע לקבוע שאם הורשע קטין בעבירות לפי סעיפים 298, 300 או 305 לחוק העונשין שהן עבירות הריגה, רצח וניסיון רצח, תינתן לבית המשפט הסמכות לכלול רכיב מאסר בעונשו של הקטין, שירוצה רק לאחר שימלאו לו ארבע עשרה שנה.

בשל רגישות ההצעה וההשלכות המשמעותיות הכרוכות בה על מלאכת גזירת הדין של קטינים, המורכבת תמיד ובמיוחד בגילאים רכים אלה, ועל מנת לבחון את השפעתו של התיקון האמור, מוצע כי התיקון יעמוד בתוקפו למשך שלוש שנים.

על מנת לאפשר את השלמת הליך החקיקה בזמן קצר ככל האפשר ובטרם יתפזר מושב הכנסת בשל פגרת הפסח (ביום 3 באפריל 2016), מבוקש כעת אישור הממשלה לנוסח החוק האמור וכן מוצע כי החלטת ועדת השרים תהיה "על-דעת הממשלה" וזאת בהתאם להוראת סעיף 41(א) לתקנון עבודת הממשלה.

בנוסף, בהתאם לסעיף 81(ג) לתקנון הכנסת, מוצע לבקש מוועדת הכנסת לעשות שימוש בסמכותה לקצר את תקופת ההנחה על שולחן הכנסת ולהקדים את הדיון בהצעת החוק בקריאה ראשונה.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

ככתוב בהצעת החוק המצ"ב.

תקציב

ככתוב בהצעת החוק המצ"ב.

השפעת המצבה על כוח האדם

ככתוב בהצעת החוק המצ"ב.

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

מצ"ב בהצעת החוק.

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

אין.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

אין מניעה משפטית להגשת ההצעה להחלטת ממשלה.

סיווגים

סיווג ראשי: חק"מ

סיווג משני: חק"מ

תחום פעולה עיקרי: אכיפת חוק

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה:

אישור עקרוני של הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול)(תיקון מס'...) (דרכי ענישה הוראת שעה), התשע"ו-2016

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטי המשפטיים:

- א. לאשר עקרונית את נוסח הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול)(תיקון מס'...) (דרכי ענישה הוראת שעה), התשע"ו-2016 המונחת בזה.
 - ב. בהתאם לסעיף 41(א) להסמך את ועדת השרים לענייני חקיקה לאשר, על דעת הממשלה, את נוסחה הסופי של הצעת החוק שתוגש לכנסת.
 - ג. בהתאם לסעיף 81(ג) לתקנון הכנסת, לבקש מוועדת הכנסת לעשות שימוש בסמכותה לקצר את תקופת ההנחה על שולחן הכנסת ולהקדים את הדיון בהצעת החוק בקריאה ראשונה.
- מבחינה מהותית, ההצעה לתיקון החוק מבקשת לתת סמכות בידי בית המשפט לקבוע כי אם הורשע קטין בעבירות לפי סעיפים 298, 300 או 305 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 שהן עבירות הריגה, רצח וניסיון רצח, ניתן יהיה לכלול רכיב מאסר בעונשו של הקטין, שירוצה רק לאחר שימלאו לו ארבע עשרה שנה. ההצעה לתיקון נותנת ביטוי גם לאינטרס הציבורי ולשיקולי ההרתעה, המניעה והגמול במקרים החמורים ביותר ומהווה השלמה להסדר הקבוע כיום בסעיף 25 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: "חוק הנוער") הקובע דרכי ענישה ייחודיות לקטינים. על פי הצעת החוק יתוקן סעיף 25(ד) לחוק הנוער ויתווספו סעיפים קטנים 25(ה)-25(ח) וכן, יתוקן חוק הסנגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995 כך שניתן יהיה למנות סניגור לקטין. סעיפי חוק הנוער קובעים, בין היתר, כי בית המשפט רשאי, לאחר ששקל גם את נסיבות המקרה, השפעת המאסר על הקטין, גילו של הקטין ונסיבותיו האישיות, כי הקטין יוחזק במעון נעול לתקופה שיקבע וכי המשך ריצוי העונש יהיה במאסר ובלבד שבעת ההעברה למאסר ימלאו לקטין ארבע עשרה שנה (מצ"ב הצעת החוק).

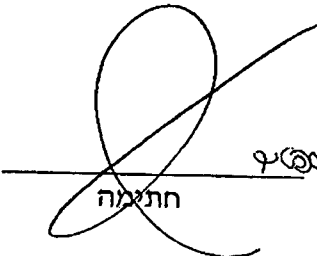
בשל רגישות ההצעה וההשלכות המשמעותיות הכרוכות בה על מלאכת גזירת הדין של קטינים, המורכבת תמיד ובמיוחד בגילאים רכים אלה, ועל מנת לבחון את השפעתו של התיקון האמור, מוצע כי התיקון יעמוד בתוקפו למשך שלוש שנים.

על מנת לאפשר את השלמת הליך החקיקה בזמן קצר ככל האפשר ובטרם יתפור מושב הכנסת בשל פגרת הפסח (ביום 3 באפריל 2016), מבוקש כעת אישור הממשלה לנוסח החוק האמור וכן מוצע כי החלטת ועדת השרים תהיה "על-דעת הממשלה" וזאת בהתאם להוראת סעיף 41(א) לתקנון עבודת הממשלה. בנוסף, בהתאם לסעיף 81(ג) לתקנון הכנסת, מוצע לבקש מוועדת הכנסת לעשות שימוש בסמכותה לקצר את תקופת ההנחה על שולחן הכנסת ולהקדים את הדיון בהצעת החוק בקריאה ראשונה.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרוןם:
ההצעה להחלטת ממשלה אינה מעוררת קשיים משפטיים.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שהצעת ההחלטה נוגעת להם:
הצעת המחליטים תואמה עם המשרד לביטחון פנים.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה:
אין מניעה משפטית להגשת ההצעה.

 חתומה
 תפקיד
 היועץ המשפטי של משרד המשפטים
 שם
 לאור רקלר, א'

י"ב אדר ב' תשע"ו 22 מרץ 2016 (027-99-2016-002487)

טיוטת חוק

א. שם החוק המוצע

חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' ...) (דרכי ענישה - הוראת שעה), התשע"ו-2016

ב. עיקרי החוק המוצע והצורך בו

סעיף 25 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: "חוק הנוער") קובע דרכי ענישה ייחודיות לקטינים. כך למשל קובע החוק כי ניתן לצוות על החזקתו של קטין במעון נעול במקום להטיל עליו מאסר (סעיף קטן (א)), וכי אדם שהיה קטין בעת ביצוע העבירה, לא יוטל עליו עונש מוות ואין חובה להטיל עליו מאסר עולם, מאסר חובה או עונש מינימום (סעיף קטן (ב)). עוד קובע חוק הנוער כי בקביעת עונשו של הקטין, יתחשב בית המשפט, בין השאר, בגילו בשעת ביצוע העבירה (סעיף קטן (ג)) וכי לא יוטל מאסר על קטין שבשעת גזירת דינו טרם מלאו לו ארבע עשרה שנה (סעיף קטן (ד)).

בכך ביקש המחוקק להדגיש כי גילו של הקטין מהווה שיקול משמעותי במלאכת גזירת הדין. בית המשפט העליון עמד על הנימוקים השונים העומדים בבסיס ההתחשבות בגילו של הקטין בבחירת מידת העונש שיוטל עליו וסוגו (ע"פ 5048/09 פלוני נגד מדינת ישראל), כמפורט להלן:

הנימוק הראשון נוגע לאחריותו של הקטין ובשלותו להבין לעמקם את משמעות מעשיו, וכדבריו של כבוד השופט הנדל: "הנימוק הראשון הוא סוג של אחריות מופחתת. לאמור, הקטין בגיל מסוים (12 על פי סעיף 134 לחוק העונשין) אומנם אחראי למעשיו, אך לא במובן המלא כפי שבגיר אחראי. הבדל זה יכול לנבוע מהתפתחויות פיזיולוגיות, היעדר ניסיון חיים או מהימצאותו של הקטין בנקודת התפתחות שונה מהבגיר." וראו בהקשר זה גם דברי כבוד השופטת פרוקצ'יה בע"פ 10715/05 פלוני נ' מדינת ישראל: "גילו הצעיר של נאשם משליך על דרגת החומרה שבה יש להשקיף על מעשיו. גם בקיומה של אחריות פלילית, גילו הצעיר של נאשם, טרם בגירות, עשוי להצביע על חוסר בשלות אישית טבעית להבין לעומקם של דברים את משמעות המעשה הפלילי ותוצאותיו. לחוסר בשלות זה ניתן משקל מקל בענישתם של קטינים."

נימוק נוסף נוגע לשיקולי השיקום. לדברי כבוד השופט הנדל, בעניינם של קטינים, שיקול השיקום תופס מקום נכבד יותר בבוא בית המשפט לגזור דינו של קטין לעומת דינו של בגיר, וזאת מתוך הנחה שראוי ואף ניתן לשקם את הקטין בקלות רבה יותר מאשר את הבגיר. עמדה על כך גם כבוד השופטת פרוקצ'יה בע"פ 10715/05 פלוני נ' מדינת ישראל: "מעורבותם של קטינים בעבירות פליליות, ובהן גם חמורות ביותר, מותיר לעולם תחושת מחויבות של החברה למצוא כל דרך לשקם את העבריינים הקטינים ולהעלותם על מסלול חיים תקין וראוי. חובתה של החברה לעשות לשיקום העבריין הצעיר והצורך למצוא את דרך השיקום הם שיקולי כבדי משקל בגזירת דינו של קטין, בעבירה קלה כחמורה."

הנימוק האחרון עניינו השפעת העונש על הנענש. לדברי כבוד השופט הנדל, אותו העונש משמעותי יותר עבור נאשם קטין מאשר עבור נאשם בגיר, מבחינת חווייתו הסובייקטיבית של הנענש. על כן לדבריו יש לגזור על קטין עונש מקל יותר מאשר על נאשם בגיר.

כאמור לעיל, סעיף 25(ד) לחוק הנוער קובע כי קטין שבשעת גזירת דינו טרם מלאו לו ארבע עשרה שנה, לא יוטל עליו מאסר. המועד הקובע לעניין זה הוא מועד גזירת הדין. בעניין זה מכיר למעשה המחוקק בכך שגם בתוך קבוצת הקטינים קיימת הבחנה בין קטינים בוגרים יותר, לבין מי שרגליו נטועות עדיין עמוק בתוך קבוצת הקטינים (ע"פ 6508/05 פלוני נגד מדינת ישראל).

על תכלית הוראה זו עמד בית המשפט העליון בע"פ 534/04 פלוני נגד מדינת ישראל באמרו: "הסעיף מבקש למנוע את שליחתם של קטינים מתחת לגיל 14 למאסר על יסוד התפיסה כי תנאי הכליאה בבית הסוהר אינם הולמים את גילם הצעיר. הרציונל העומד ביסודו של הסעיף הוא כי בהכנסתם של קטינים מתחת לגיל 14 לבית הסוהר טמון פוטנציאל לפגיעה בלתי מידתית בקטין. שליחתו למאסר של קטין שגילו קרוב לגיל

הילדות עלולה לפגוע בו באופן חמור יותר מכפי שנפגע בגיר שנשלח למאסר ותוצאה זו הינה בלתי רצויה בעליל, ואולי אף בלתי צודקת. ... אם מדובר בקטין צעיר מדי, הקרוב לגבול האחריות הפלילית, הרי שאין לשולחו לבית הסוהר, והחוק מציע אמצעי ענישה אחרים."

בעת האחרונה, אנו עדים לביצוע עבירות קשות, למרבה הצער, גם על ידי קטינים שחצו זה מכבר את גיל האחריות הפלילית. כבר נאמר לא אחת כי קטינות אינה יוצרת חסינות, ולעתים לשיקולים של הרתעה, מניעה ותגמול יש משקל רב (ראו למשל: ע"פ 987/10). ההתנגשות בין הקטינות, על כל המשתמע ממנה, לבין שיקולי ההרתעה, המניעה והגמול, מתחדדת בעיקר כאשר מדובר בעבירות חמורות של רצח, הריגה וניסיון רצח, עבירות שהערך המוגן בהן הוא קדושת החיים, ושהעונש בצדן הוא עונש של עשרים שנים ומעלה. במצבים אלה לעיתים העונש אותו מוסמך בית המשפט לגזור על קטין שלא מלאו לו ארבע עשרה שנים בעת גזר הדין אינו נותן ביטוי הולם לעקרונות אלו.

על משקל הערך של חיי אדם וגורל נפגע העבירה, גם כשמדובר בענישת קטינים, עמד כב' השופט נתן עמית בתפ"ח (ת"א) 1005/01, מ"י נ' רעי חורב וסיגלית חיימוביץ':

".....כאשר שוקלים גורלו של נאשם, משתכח לעתים גורלו של קורבן העבירה, כבודו וחירותו, ובמקרה דנא גם חייו, שקופחו במו-ידיהם של הנאשמים, ועל בית-המשפט לקחת זאת בחשבון לעניין העונש. לא ניתן להתעלם גם, שפרט לקורבן העבירה עצמו, יש קורבנות נוספים שנפגעו, ושהמנוח היה חלק בלתי-נפרד מחייהם, והכוונה להוריו, אחיו, ויתר בני המשפחה, וגם כבודם הוא ערך מוגן על-פי החוק, וענישה שלא לוקחת זאת בחשבון, מחטיאה את מטרתה."

אף שבפסק הדין האמור המדובר היה בקטינים שגילם גדול יותר, גורלו של נפגע העבירה אינו שונה גם כאשר הפוגע צעיר יותר. החיים שנגדעו הם אותם חיים ותחושת האובדן של בני המשפחה היא אותה תחושה בין אם הפוגע היה מעל גיל 14 ובין אם היה צעיר מגיל זה בשעת גזירת דינו.

סעיף 34 לחוק הנוער קובע כי על אף הוראות חוק הנוער בעניין סדרי דין וענישה, לא יוחזק אדם במעון או במעון נעול ולא יהיה חייב לשהות במעון יומי לאחר שמלאו לו עשרים שנה. מהאמור עולה כי ההוראה לפיה לא ניתן להטיל מאסר על קטין שטרם מלאו לו 14 שנים בשעת גזירת דינו, טומנת בחובה לא רק הגנה על הקטין מפני נזקי המאסר, בגיל הרך בו נמצא הקטין, אלא גם משפיעה על העונש המרבי אותו ניתן להטיל על הקטין, כלומר לא ניתן יהיה להטיל על הקטין עונש לתקופה העולה על התקופה שנותרה עד שלקטין ימלאו 20 שנה. יתרה מזאת, בעוד שעל קטין בן 12 ניתן לצוות על החזקתו במעון שמונה שנים, הרי שלגבי קטין בן 13 וחצי, ניתן לצוות על החזקתו במעון לתקופה של תעלה על שש וחצי שנים, עד הגיעו לגיל 20.

נוסף על כך, הוראת החוק אינה אוסרת רק על שליחתו של הקטין למאסר בטרם ימלאו לקטין ארבע עשרה שנה, אלא קובעת כי העונש אשר יוטל על הקטין לא יוכל לכלול כלל רכיב של מאסר, אם במועד גזר הדין לא מלאו לקטין ארבע עשרה שנים.

כאמור, בעבירות ההמתה החמורות, קיימים לעיתים שיקולים המצדיקים שליחתו של הקטין למאסר. כך במיוחד כאשר הפער בין הענישה שניתן להטיל על קטין שטרם מלאו לו ארבע עשרה שנים בעת גזר הדין ובין קטין שאך מלאו לו ארבע שנים במועד זה הוא כה מהותי והרה גורל: שכן בטרם ימלאו לקטין 14 לא ניתן לשולחו למאסר כלל, ולאחר שמלאו לו 14 ניתן להטיל על הקטין את מלוא תקופת המאסר הקבועה בחוק על העבירה בה הורשע הקטין. על מתח זה והבקשה לפרש את מועד גזר הדין כמועד בו החל הליך גזירת הדין, היינו ביום ההרשעה ולא ביום הקראת גזר הדין הסופי, ראו ע"פ 534/04 ודנ"פ 2001/05 בעניינו.

על מנת לצמצם את הפער האמור ולתת ביטוי גם לאינטרס הציבורי ולשיקולי ההרתעה, המניעה והגמול במקרים החמורים ביותר מוצע לקבוע, כי אם הורשע קטין בעבירות לפי סעיפים 298, 300 או 305 לחוק העונשין שהן עבירות הריגה, רצח וניסיון רצח, תינתן לבית המשפט הסמכות לכלול רכיב מאסר בעונשו של

הקטין, שירוצה רק לאחר שימלאו לו ארבע עשרה שנה. בשל רגישות ההצעה וההשלכות המשמעותיות הכרוכות בה על מלאכת גזירת הדין של קטינים, המורכבת תמיד ובמיוחד בגילאים רכים אלה, ועל מנת לבחון את השפעתו של התיקון המוצע, מוצע כי התיקון המוצע יעמוד בתוקפו למשך שלוש שנים.

ג. השפעת החוק המוצע על החוק הקיים

יתוקן סעיף 25(ד) לחוק ויתווספו סעיפים קטנים 25(ה) – 25(ח).

יתוקן חוק הסניגוריה הציבורית.

ג. השפעת החוק המוצע על תקציב המדינה, על תקנים במשרדי הממשלה ועל ההיבט המינהלי

לדברי המשרד לביטחון הפנים, צפויה תוספת תקציבית של כ-850 אלף ₪ לשנה. זאת מאחר שיתכנו מקרים של קטינים, שנשלחים כיום למעון בלבד, אשר בעקבות התיקון יועברו למאסר בשירות בתי הסוהר. בנוסף, תידרש תוספת תקציבית לשירות המבחן של כ-280 אלף ₪ בשל דיוני המעקב.

ד. הערות שהתקבלו לתזכיר ולא נכללו בו

לתזכיר החוק התקבלו מספר הערות שלא התקבלו לבסוף. חלק מההערות הופנו לעצם ההסדר המוצע. נטען כי הצעת החוק שוחקת את התכליות והעקרונות של חוק הנוער ומתעלמת מהמשקל שמקנה חוק הנוער לטובת הילד ושיקומו. עוד נטען כי התיקון אינו מתיישב עם המלצת הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים אשר סברה כי אין טעם בניסיון לקדם את ההרתעה באמצעות הרחבת השימוש במאסרים, וכי המלצה זו אך מתחזקת כאשר מדובר בקטינים.

הערות אלה לא נעלמו מעינינו אולם סברנו כי ההסדר המוצע משקף איזון ראוי בין שמירה על טובת הילד לבין הצורך לתת מענה הולם במקרים בהם קטינים, חרף גילם הצעיר, מבצעים עבירות חמורות במיוחד. תיקון החוק מכוון לעבירות הקשות ביותר של נטילת חיים, ושומר על הקטינים מפני נזקי המאסר עד שימלאו להם 14 לפחות.

הערות נוספות התקבלו בעניין רשימת העבירות עליהן יחול התיקון. ההערות שהתקבלו בהקשר זה היו הן להרחבת רשימת העבירות עליהן יחול התיקון, והוספת עבירות נוספות כגון אונס, והן לצמצום רשימת העבירות והורדת עבירת ההריגה או ניסיון רצח. באשר לעבירת האונס הוחלט שלא להכלילה לאור עמדת משרד הרווחה לפיה בכל הנוגע לעבירות מין המבוצעות על ידי קטינים, העבירות מתבצעות על בסיס של התנהגות לא מותאמת ולא דוקא מצביעות על מאפיינים עברייניים ופוטנציאל השיקום הוא גדול. באשר לבקשה להוריד את עבירת הניסיון לרצח, הוחלט כי מאחר שיש להביא בחשבון גם את שיקול המסוכנות, יש לכלול גם עבירה זו.

ה. נוסח החוק המוצע:

להלן נוסח החוק מוצע:

טיוטת חוק מטעם הממשלה:

טיוטת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' ...) (דרכי ענישה - הוראת שעה),

התשע"ו-2016

תיקון סעיף 25 - 1. בתקופה שמיום תחילתו של חוק זה ועד תום שלוש שנים מהמועד האמור יקראו את הוראת שעה חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971¹, כך שבסעיף 25 -

(1) בסעיף קטן (ד), בסופו יקראו: "אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכותו של בית משפט לנוער להורות על החזקתו של קטין כאמור במעון נעול לפי הוראות סעיף קטן (א)(1)".

(2) אחרי סעיף קטן (ד) יקראו:

"(ה) על אף האמור בסעיף קטן (ד), ומבלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א)(1), הורשע קטין שבשעת גזירת דינו טרם מלאו לו 14 שנה, בעבירה לפי סעיף 298, 300 או 305 לחוק העונשין, , רשאי בית המשפט, , לאחר ששקל בין השאר את נסיבות המקרה, השפעת המאסר על הקטין, גילו בעת ביצוע העבירה ונסיבותיו האישיות של הקטין, להורות בגזר הדין כי הקטין יוחזק במעון נעול לפי הוראות סעיף קטן (א)(1) לתקופה שיקבע, וכי המשך ריצוי עונשו יהיה במאסר, ובלבד שבעת העברתו למאסר מלאו לקטין ארבע עשרה שנה; סך תקופות העונש שרשאי בית המשפט לגזור לפי סעיף קטן זה לא יעלה על תקופת המאסר המרבית הקבועה לעבירה שבה הורשע הקטין.

¹ ס"ח התשל"א, עמ' 134; התשע"ו, עמ' 11.

(ו) הורה בית המשפט כאמור בסעיף קטן (ה), יורה הוא על קיום דיון לקראת תום תקופת החזקתו של הקטין במעון הנעול שעליה הורה לפי אותו סעיף קטן (בסעיף זה – דיון מעקב) ורשאי הוא מעת לעת להורות על קיום דיון מעקב נוסף, כל עוד נמצא הקטין במעון הנעול; בדיון מעקב רשאי בית המשפט, לאחר שהוגש לו תסקיר קצין מבחן לעניין זה ולאחר שהובאה לפניו חוות דעתו של הממונה על המעונות, ולאחר ששקל את השיקולים המנויים בסעיף קטן (ה), להורות על אחד מאלה:

(1) דחיית מועד העברתו של הקטין למאסר והמשך החזקתו של הקטין במעון נעול לתקופה שיקבע ושלא תעלה על התקופה שנותרה להשלמת העונש שעליו הורה לפי סעיף קטן (ה);

(2) קיצור תקופת המאסר שעליה הורה לפי סעיף קטן (ה);

(3) ביטול תקופת המאסר שעליה הורה לפי סעיף קטן (ה).

(ז) החלטת בית המשפט לנוער לפי סעיף קטן (ה), וכן החלטת בית המשפט לנוער בדיונים לפי סעיף קטן (ו), ניתנת לערעור כאליו היו פסק דין.

(ח) בהליך לפני בית משפט לנוער לפי סעיף קטן (ו), ימנה בית המשפט סניגור לקטין שאין לו סניגור, ויחולו לעניין זה הוראות חוק הסניגוריה הציבורית.

תיקון חוק
הסניגוריה
הציבורית –
הוראת שעה

2. בתקופה האמורה בסעיף 1 רישה, יקראו את חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995,² כך שבסעיף 18(א)(8), אחרי פסקת משנה (ג) יקראו:

"(ד) בית משפט לנוער הורה על קיום דיון מעקב לפי סעיף 25(ו) לחוק הנוער;"

דברי הסבר

סעיף 25(ד)

מוצע להבהיר כי אף שהחוק אוסר על שליחת קטין, שלא מלאו לו ארבע עשרה במועד גזר הדין, למאסר, אין בכך כדי לגרוע מסמכותו של בית המשפט להורות על החזקתו של קטין כאמור במעון נעול לפי סעיף קטן (א)(1).

סעיף 25(ה) המוצע

מוצע לקבוע כי על אף הוראת סעיף קטן (ד), במקרים בהם הרשיע בית משפט לנוער קטין בעבירות

המתה חמורות לפי סעיפים 298, 300 או 305 לחוק העונשין, רשאי הוא לצוות, לאחר ששקל בין היתר את השיקולים המנויים בסעיף, על החזקתו במעון נעול לפי סעיף קטן (א)(1) לתקופה שיקבע, ולהורות כי המשך ריצוי עונשו של הקטין יהיה במאסר, ובלבד שמועד העברתו של הקטין למאסר יהיה לאחר שמלאו לקטין ארבע עשרה. . על בית המשפט להביא בחשבון שיקולים שונים כגון נסיבות המקרה, השפעת המאסר על הקטין, גילו בעת ביצוע העבירה, נסיבותיו האישיות של הקטין, המסוכנות הנשקפת ממנו ועוד. בכך, מבקש המחוקק לשמור על תכלית סעיף קטן (ד), המבקשת להגן על קטין שלא מלאו לו 14 מפני נזקי המאסר אך לאפשר, במקרים החמורים המצדיקים זאת, לתת ביטוי גם לערכים המוגנים האחרים, המצדיקים הטלת מאסר על הקטין. הרשעה בעבירות לפי סעיפים 298, 300 או 305 לחוק העונשין משמעותה הרשעת הקטין באחת מעבירות אלו כמבצע עבירה לפי סעיף 29 לחוק העונשין, ולא במצבים של שידול או סיוע לאחת העבירות. בנוסף, פרט לעבירה של ניסיון לרצח לפי סעיף 305, לא ניתן לגזור עונש מאסר על קטין אשר ביצע עבירת ניסיון לאחת מעבירות אלה. הטעם לכך הוא שהטלת מאסר לקטין שלא מלאו לו ארבע עשרה שנים צריכה להיעשות רק במקרים החמורים בהם הקטין היה שותף למעגל הפנימי של ביצוע העבירה וגרם לתוצאה קטלנית או ניסה בכוונה להביא לתוצאה זו. כחלק ממלאכת גזירת הדין, יקבע השופט את התקופה בה יוחזק הקטין במעון הנעול ואת המועד בו יועבר הקטין למאסר. ויודגש כי אין חובה שמועד העברתו של הקטין יהיה במועד בו ימלאו לו ארבע עשרה שנים דווקא. עוד מוצע להבהיר כי אין בסמכות זו כדי לגרוע מסמכותו של בית המשפט לצוות של שליחתו של קטין למעון נעול במקום מאסר, לפי סעיף קטן (א)(1), למשך כל תקופת ריצוי עונשו. מוצע להבהיר כי סך תקופות העונש שרשאי בית המשפט לגזור, הן במעון נעול והן במאסר, לא יעלה על תקופת המאסר המירבית הקבועה לעבירה שבה הורשע הקטין.

סעיף 25(ו) המוצע

מוצע לקבוע כי אם ציווה בית משפט לנוער על החזקתו של קטין במעון נעול לתקופה שקבע והורה כי המשך ריצוי עונשו יהיה במאסר, עליו להורות על קיום דיון לקראת תום התקופה להחזקת הקטין במעון הנעול. דיון זה נועד לבחון את מצבו של הקטין לפני העברתו למאסר, וזאת נוסף על שקילת השיקולים המנויים בסעיף קטן (ה). בדיון זה, רשאי בית המשפט להורות על דחיית כניסתו של הקטין למאסר ועל המשך החזקתו של הקטין במעון נעול לתקופה שיקבע, או על קיצור תקופת המאסר שהטיל או על ביטולה, וזאת לאחר שהוגש לו תסקיר קצין מבחן ולאחר שהובאה לפניו חוות דעתו של הממונה על המעונות.

על השאיפה לנקוט בדרכי הטיפול בעניינו של קטין ולתת פתח לשיקומו עמד בית המשפט בע"פ 9828/06 פלוני נ' מדינת ישראל:

"סעיף 25 לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971, (להלן – חוק הנוער) נותן לכך ביטוי בהוראותיו, ובכללן הגבלות שונות בענישת הקטין, הנחייה להתחשב בגילו בעת גזירת

² סי"ח התשנ"ו, עמ' 8.

העונש ומתן אפשרות לצוות על החזקתו במעון נעול במקום במאסר. מאחר ששאיפתו של בית המשפט לנוער הינה הענקת טיפול לקטין, כדי להביאו לתיקון דרכיו, "אין הוא ממהר לגזור עליו עונש, במיוחד לא עונש מאסר, אלא חוזר ונוקט דרכי טיפול ולא נלאה מכך כל עוד רואה הוא שביב אור בקצה המנהרה וסיכוי להחזירו למוטב ולתפקוד נורמטיבי בחברה" (השופט א' שרון בספרו נוער בפלילים – שפיטה, דרכי טיפול וענישה (מהדורה 2, 1998), בעמ' 421; להלן – שרון נוער בפלילים).

יצוין כי גם לאחר ביטול עונש המאסר על ידי בית המשפט, פתוחה בפניו הדרך להעביר את הקטין ממעון נעול למאסר במקרים המתאימים, אם התקיימו הנסיבות הקבועות בסעיף 25א לחוק.

סעיף 25(ז) המוצע

מוצע לקבוע כי החלטת בית המשפט לנוער בגזר דין שניתן לפי סעיף קטן (ה) ניתנת לערעור כפסק דין, וזאת אף שרכיבי גזר הדין עשויים להשתנות בדיוני המעקב. עוד מוצע לקבוע כי החלטת בית המשפט בדיוני המעקב, ניתנת אף היא לערעור כעל פסק דין.

סעיף 25(ח) המוצע

מוצע לקבוע כי בדיון המעקב לפי סעיף קטן (ו), ימנה בית המשפט סניגור לקטין שאין לו סניגור, ויחולו לעניין זה הוראות חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995. כך יובטח שהקטין יזכה לייצוג בכל דין מעקב בעניינו לפי הוראות ההסדר המוצע.

תיקון חוק הסניגוריה הציבורית

מוצע לתקן את חוק הסניגוריה הציבורית ולהוסיף לעילות בהן ניתן למנות סניגור לקטין, גם את העילה הקבועה בסעיף קטן (ח).